

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-88>

УДК 332.2

Інструменти економічного стимулювання переробки технічних культур у регіоні

Косінський П.М.

аспірант

Луцького національного технічного університету

Сьогодні в нашій державі актуальним є розвиток виробництв із поглибленої переробки технічних сільськогосподарських культур. Такі виробництва сприятимуть раціональному та безвідходному використанню даних культур, забезпечать населення регіону екологічно чистою продукцією, збільшать фінансові надходження до бюджетів місцевих територіальних громад. Доведено, що виробництво та переробка технічних сільськогосподарських культур є стратегічно важливими для розвитку економіки регіонів. Проведено аналіз динаміки посівних площ сільськогосподарських культур у Волинській області. Проаналізовано зміни в структурі обсягів виробництва технічних культур. Доведено доцільність створення комплексного виробництва з переробки технічних культур. Запропоновано напрями та інструменти економічного стимулювання переробки технічних культур у регіоні.

Ключові слова: технічні культури, олійні культури, переробка, стимулювання, інструменти економічного стимулювання.

Косинский П.Н. ИНСТРУМЕНТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ ПЕРЕРАБОТКИ ТЕХНИЧЕСКИХ КУЛЬТУР В РЕГИОНЕ

Сегодня в нашем государстве актуальным является развитие производств по углубленной переработке технических сельскохозяйственных культур. Такие производства будут способствовать рациональному и безотходному использованию данных культур, обеспечат население региона экологически чистой продукцией, увеличат финансовые поступления в бюджеты местных территориальных общин. Доказано, что производство и переработка технических сельскохозяйственных культур являются стратегически важными для развития экономики регионов. Проведен анализ динамики посевных площадей сельскохозяйственных культур в Волынской области. Проанализированы изменения в структуре объемов производства технических культур. Доказана целесообразность создания комплексных производств по переработке технических культур. Предложены направления и инструменты экономического стимулирования переработки технических культур в регионе.

Ключевые слова: технические культуры, масличные культуры, переработка, стимулирование, инструменты экономического стимулирования.

Kosinsky P.M. THE TOOLS FOR ECONOMIC IMPROVEMENT OF TECHNICAL CULTURES IN THE REGION

Today, in our country, the development of deep-processed processing of technical crops is relevant. The production data will contribute to rational and non-wasteful use of these crops, provide the population of the region with environmentally friendly products, increase financial receipts to the budgets of local communities. It was investigated that the production and processing of technical crops is strategically important for the economic development of the regions. The analysis of the dynamics of crop area of agricultural crops in the Volyn region was carried out. Also, changes in the structure of production volumes of technical crops were analyzed. The expediency of creating complex industrial crops processing has been proved. The directions and tools of economic stimulation of processing of technical crops in the region are offered.

Keywords: technical crops, oil crops, processing, stimulation, tools of economic stimulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні світові тенденції, орієнтовані на екологізацію виробництва, поліпшення та відновлення стану навколишнього природного середовища, призвели до збільшення

попиту на технічні культури серед інших сільськогосподарських культур, адже їх широке застосування можливе в найбільш соціально важливих сферах господарства, насамперед харчовій та легкій промисловості.

Наявність сировинних ресурсів та тенденція до їх збільшення, попит на екологічно орієнтовану продукцію, економічний ефект від її реалізації формують актуальність проблеми економічного стимулювання створення та розвитку підприємств із поглибленої переробки технічних культур у Волинській області.

Сьогодні в нашій державі потрібно створити сприятливі умови для розвитку виробництв із поглибленої переробки технічних культур. Такі виробництва сприятимуть раціональному та безвідходному використанню даних культур, забезпечать населення регіону екологічно чистою продукцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам виробництва і переробки технічних сільськогосподарських культур присвячено багато праць вітчизняних учених, таких як Н.В. Каткова, Н.О. Жеребець, Л.М. Васильєва, О.О. Чередніченко та ін. У своїх роботах вони акцентували увагу на економічній ефективності виробництва та переробки технічних культур та напрямках її підвищення.

Однак недостатньо уваги приділено проблемам економічного стимулювання розвитку виробництв із переробки технічних культур.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення економічної доцільності розвитку виробництв з переробки технічних сільськогосподарських культур, проблем, що стримують їх розвиток. Також важливим є визна-

чення напрямів та інструментів економічного стимулювання промислової переробки технічних культур у регіоні.

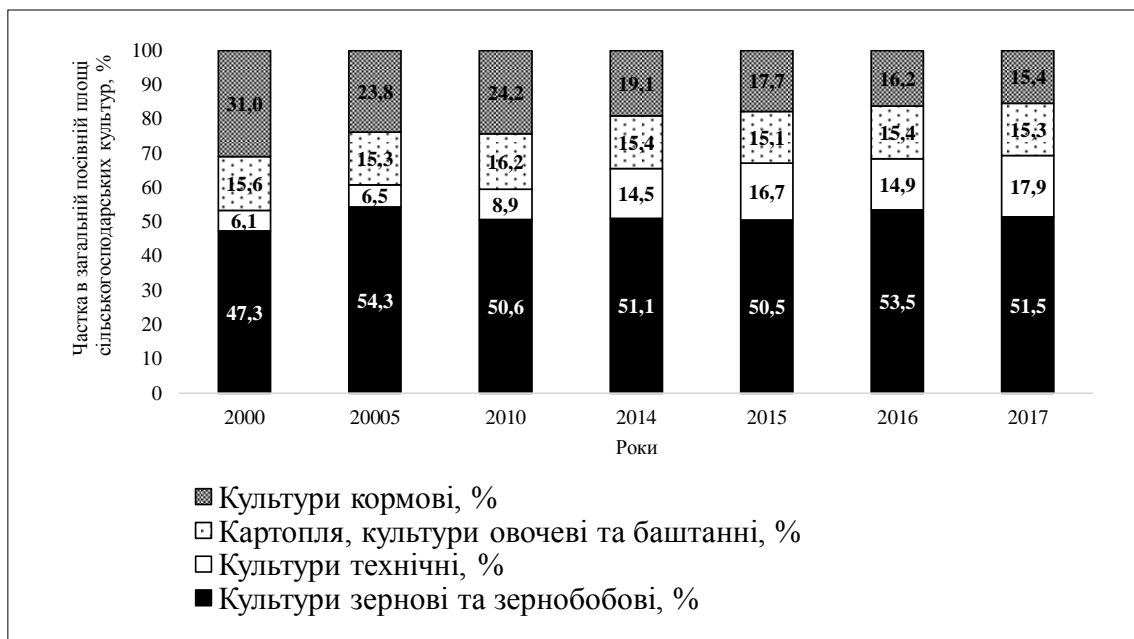
Виклад основного матеріалу дослідження. До технічних культур, що вирощують у Волинській області, належать цукровий буряк (фабричний), ріпак, кольза, соя та соняшник.

На думку науковців, виробництво та переробка технічних сільськогосподарських культур є стратегічно важливими як для розвитку національної економіки, так і для розвитку регіонів. Господарства, які займаються виробництвом цих сільськогосподарських культур, забезпечують переробні підприємства сировиною, які, своєю чергою, виробляють важливі продукти харчування: олію, цукор, соєве борошно тощо [1].

Впродовж останніх років частка посівних площ технічних культур у структурі загальної посівної площі сільськогосподарських культур у Волинській області постійно збільшувалася.

На кінець 2017 р. посівні площі сільськогосподарських культур становили 566,1 тис. га., із них для вирощування технічних культур – 101,1 тис. Динаміку структури посівних площ сільськогосподарських культур у Волинській області наведено на рис. 1.

Збільшення посівних площ технічних культур зумовило зменшення посівних площ кормових культур у загальній структурі посівних площ області.

Рис. 1. Динаміка структури посівних площ сільськогосподарських культур у Волинській області

Джерело: побудовано на основі [6]

Можливість використання технічних сільськогосподарських культур у різноманітних сферах діяльності створює величезний попит на них, що, своєю чергою, формує відповідну ціну. А ціна технічних культур здатна покрити витрати на їх вирощування та забезпечити сільгоспвиробника суттєвими прибутками, тобто є рентабельною.

Впродовж останніх років обсяги виробництва технічних культур збільшувалися. Станом на 2017 р. у структурі виробництва технічних культур переважає буряк цукровий (73,8%), решту становлять ріпак та кольза (11,7%), соя (9,7%), соняшник (4,7%). Зміни в структурі обсягів виробництва технічних культур у період 2014–2017 рр. відображено на рис. 2.

За останні чотири роки спостерігається зменшення частки виробництва цукрових буряків та збільшення частки олійних культур (ріпаку, сої, соняшнику).

Зменшення обсягів виробництва цукрових буряків можна пояснити зниженням рівня їх урожайності, а також значними затратами, необхідними для їх вирощування.

Збільшення виробництва ріпаку та сої у сільськогосподарських підприємствах Волин-

ської області зумовлене тим, що ці культури є найбільш рентабельні у своєму виробництві та користуються попитом як на національному, так і на зарубіжному аграрних ринках. Ріпак і соя потребують відповідних сівозмін, яких не дотримуються сільгоспвиробники, що призводить до зниження родючості ґрунтів, а згодом і до їх деградації [5].

У досліджуваному регіоні успішно працюють підприємства з переробки цукрових буряків: ПАТ «Гнідавський цукровий завод» та ПП «Європацукор».

Нещодавно відновив свою діяльність і цукровий завод у селищі Мар'янівка Горохівського району. Його новим власником, що вдихнув у нього життя, стало ПП «Агро-Експрес-Сервіс» відомого в Україні аграрника, кандидата сільськогосподарських наук Сергія Костючка [7].

Комплексну переробку цукрового буряку в даному регіоні здійснює лише ПАТ «Гнідавський цукровий завод», на території якого побудовано і введено в експлуатацію біоетанольний завод. Таким чином, відходи цукрового виробництва передаються на подальшу переробку для отримання кінцевого продукту –

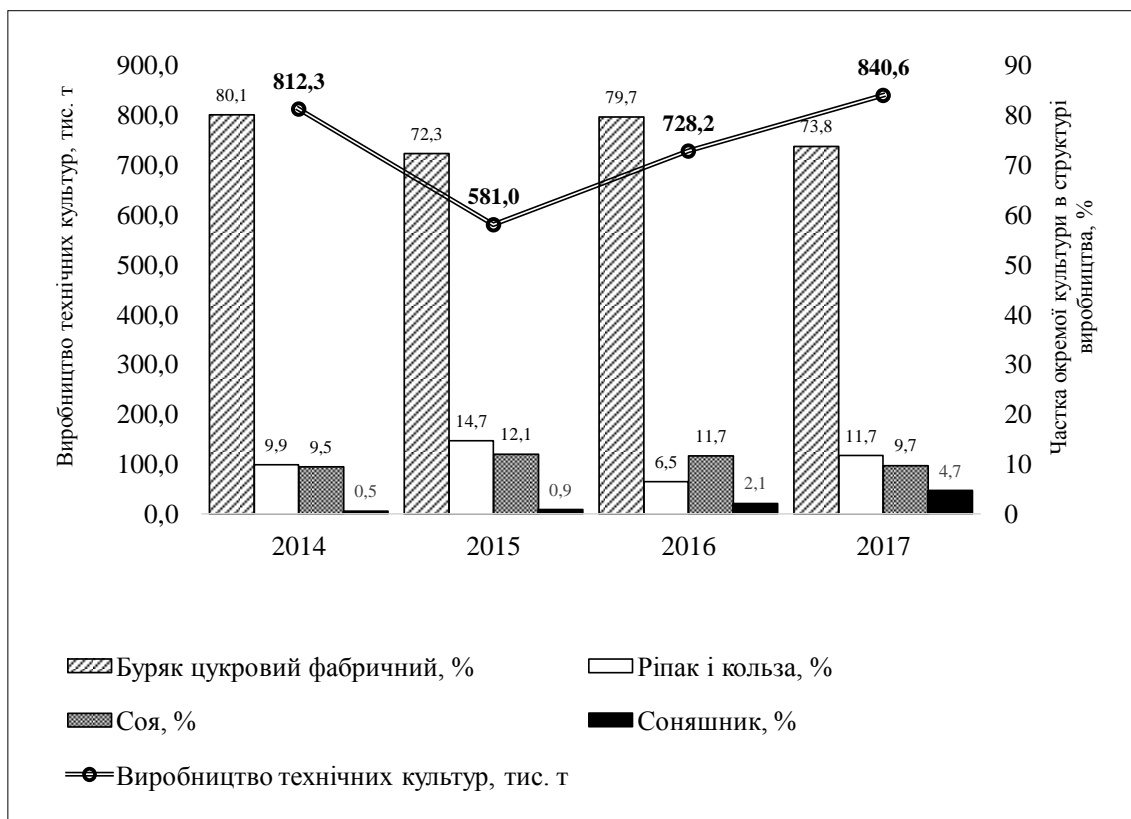

Рис. 2. Зміни в структурі обсягів виробництва технічних культур у період 2014–2017 рр.

Джерело: побудовано на основі [6]

біоетанолу та супутньої продукції – кормів для сільськогосподарських тварин чи добрив [8].

Ураховуючи зростання попиту на технічні культури, у межах області доцільно створити комплексні виробництва, що займатимуться їх переробкою.

Схему переробки технічних культур в області наведено на рис. 3.

Основним продуктом переробки даних сільськогосподарських культур буде олія, яка забезпечуватиме потреби харчової галузі та може бути використана у різних сферах переробки. До того ж відходи олійних культур (макуха) мають багатий білковий склад, а тому є досить поживними, отже, можуть використовуватися у виробництві мінеральних добрив та кормів для сільськогосподарських тварин. Тобто створення комплексів із переробки технічних культур забезпечить безвідходне виробництво.

Надзвичайно цінною серед олійних культур є ріпак. Під час переробки 100 кг високоякісного насіння одержують 38–41 кг олії, 55–57 кг макухи, що містить 38–40% добре збалансованого за амінокислотним складом білка [9].

Особливо ціниться й соя, адже можливе її застосування у різних сферах виробництва. Вона може використовуватися як добавка для продуктів харчування й як їх замітник. У харчовій промисловості соя використовується для виробництва олії, молока, соєвих круп тощо. Сьогодні в складі майже кожного продовольчого виробу є соя.

Велика кількість олії, білка та амінокислот, низький уміст клітковини в сої дають змогу

використовувати її у виробництві кормів, для поліпшення родючості ґрунту та виробництва біодизельного пального [2].

Сьогодні соняшникову лузгу можна використовувати більш раціонально: як сировину під час виробництва фурфуролу, кормових дріжджів і етилового спирту; у подрібнювальному вигляді до грубих кормів у тваринництві; застосовують у садівництві як органічне добриво для розпушення й поліпшення ґрунту; лушпиння соняшнику приносить велику користь під час вирощування грибів [3].

Важливою технічною культурою є льон, адже він дає три важливі види продукції: волокно, насіння й костру, які використовують як сировину для переробної промисловості. Велике значення має насіння льону-довгунцю, з якого виробляють олію для широкого використання в електротехнічній, миловарній, паперовій, шкіряній, гумовій, фармацевтичній та лакофарбовій промисловості [10].

Отже, на сільськогосподарських полях області потрібно знову засівати льон та збільшувати площі посівів. Потрібно відновлювати льонарство. Для цього необхідна значна державно підтримка.

Держава повинна проводити стимулювання в таких напрямках:

– стимулювання сільгоспвиробників – відшкодовувати збитки, одержані внаслідок вирощування технічних культур (таких як льон); надавати заохочувальні виплати, кредити, податкові пільги; створити оптимальні економічно виправдані ціни на сільськогосподарську технічну сировину;

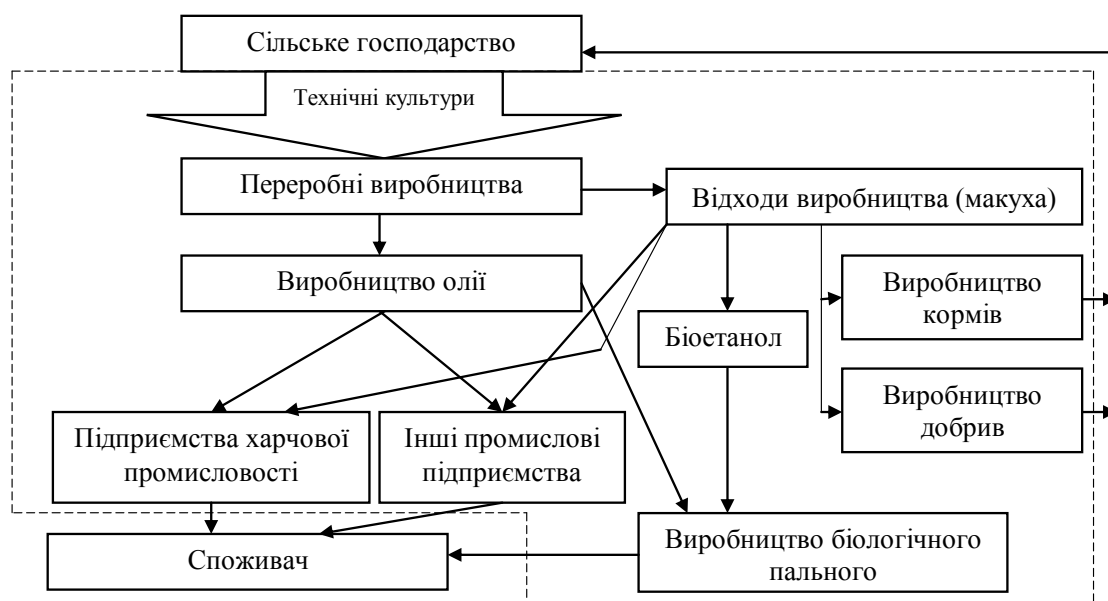

Рис. 3. Схема переробки технічних культур в області

- стимулювання переробних підприємств – надавати податкові пільги; спростити систему оподаткування; надавати безвідсоткові довгострокові державні кредити; звільнити від сплати мита за ввезене обладнання, покриття частини його власності тощо;

- стимулювання інвесторів – створити для внутрішніх та зовнішніх інвесторів сприятливий інвестиційний клімат; забезпечити прозорість діяльності підприємств із переробки технічних культур.

Також необхідно популяризувати серед місцевого населення ідею здорового способу життя та споживання екологічно чистої продукції вітчизняного виробництва.

Таким чином, для економічного стимулювання розвитку комплексів із переробки технічних культур, що вирощуються в досліджуваному регіоні, можна застосувати такі інструменти:

- державні дотації для сільгоспвиробників – покриття витрати сільгоспвиробників на вирощування нерентабельних чи малорентабельних технічних культур (наприклад, таких як цукровий буряк та льон), які виступають основою сировиною для стратегічно важливих промислових підприємств (насамперед легкої та харчової галузей промисловості), чим спонукатимуть фермерів до їх вирощування;

- встановлення мінімальних цін на сировину – мінімальна ціна повинна бути економічно обґрунтованою, покривати витрати на собівартість та бути вигідною для її виробника;

- державні замовлення – потреба держави (наприклад, для забезпечення армії) в якісних товарах народного споживання (одяг, харчові продукти, пальне тощо) викликає необхідність у створенні відповідних промислових підприємств, а це, своєю чергою, створює попит на сировину, яку можна отримати з технічних культур;

- сприяння створенню нових, або відновлення колись потужних підприємств із переробки технічних культур (наприклад, льонозаводів) за рахунок державних довгострокових безвідсоткових кредитів та повного або часткового звільнення від сплати податків;

- звільнення від сплати ввізного мита підприємств, що закупили закордонне обладнання для переробки технічних культур;

- сприяти експорту готової продукції, а не сировини – максимально збільшити податки на вивіз технічних культур у сирому вигляді і, навпаки, максимально зменшити податки на вивіз готових виробів за кордон;

- посилення контролю з боку територіальних громад;

- сприяння територіальних громад інвесторам у виділенні земельних ділянок для організації переробних виробництв;

- пряме надходження податків до місцевих бюджетів;

- стимулювати перехід місцевих текстильних та швейних підприємств на льоносировину – можна підвищити ввізне мито на закордонну давальницьку сировину, обмежити кількість її імпорту тощо.

Висновки з цього дослідження. Отже, за останні роки у Волинській області значно збільшилася частка посівів технічних сільськогосподарських культур. Найбільшу частку в структурі технічних культур займає цукровий буряк, решта – олійні культури (ріпак та кольза, соняшник, соя).

На території області цукровий буряк використовують для виробництва цукру, біоетанолу, кормів для сільськогосподарських тварин.

Сьогодні вирощування технічних культур для їх продажу в сирому вигляді є неактуальним. Нам вигідніше самим переробляти дані культури.

Переробка технічних сільськогосподарських культур в області є перспективною та має потенціал для розвитку, адже продуктів їх переробки потребують різноманітні галузі промисловості, зокрема легка, харчова, хімічна та ін. Дані виробництва наповнюватимуть місцевий та державний бюджети за рахунок збільшення доданої вартості та податкових надходжень, адже продуктами переробки даних культур будуть переважно товари народного споживання, на які постійно існує попит (харчові продукти, паливо, одяг, лікарські препарати, корми для тварин тощо).

Потрібно застосовувати ефективні інструменти економічного стимулювання, для заохочення місцевих сільгоспвиробників, бізнесменів, іноземних інвесторів до створення та розвитку виробничих комплексів із переробки технічних культур в області.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каткова Н.В. Аналіз стану і напрями підвищення ефективності переробки соєвих бобів у Миколаївській області. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2005. № 2. С. 125–133.
2. Жеребець Н.О. Стан та перспективи розвитку виробництва і переробки сої в Україні. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 5. С. 45–49.
3. Васильєва Л.М., Мачак Т.О. Ефективність використання побічної продукції при переробці насіння соняшнику. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2015. Т. 20. Вип. 1/1. С. 80–84.
4. Чередніченко О.О., Топалова Т.В. Економічна ефективність виробництва та переробки соняшнику та шляхи її підвищення в Арцизькому районі Одеської області. Наук. вісник НУБіП України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». 2013. Вип. 181(2). С. 327–334.
5. Сосницька Я. Саган Я., Артук Т. Регіональні особливості виробництва технічних культур у сільсько-господарських підприємствах Волинської області: суспільно-географічні аспекти. Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, присвяченої 35-річчю створення кафедри економічної та соціальної географії у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (Луцьк, 6–7 квітня 2017 р.). Луцьк, 2017. С. 117–120.
6. Статистичний щорічник «Волинь 2017» / за ред. В. Науменка. Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2018. 457 с.
7. Цимбалюк Є. Юркова О. Цукровому заводу дав життя «Агро-Експрес-Сервіс» Сергія Костючка. URL: <http://www.golos.com.ua/article/296137> (дата звернення: 06.10.2018).
8. ПАТ «Гнідавський цукровий завод». URL: <https://gnidava.lt.ua/2017/10/10/bioetanolnyj-zavod-zapratsyuvav-na-povnu-potuzhnist-foto/> (дата звернення: 10.10.2017).
9. Мацюк Г. Програма «Ріпак Ківерцівщини – 2006–2010 років». Вільним шляхом. 2005. 20 серпня. С. 3.
10. Адамчук В.В., Войтюк Д.Г., Хайліс Г.А. Стан механізації льонарства в Україні та перспективи його покращення. Вісник аграрної науки. 2007. № 10. С. 60–65.

REFERENCES:

1. Katkova N. V. (2005) Analiz stanu i naprjamy pidvyshhennja efektyvnosti pererobky sojevykh bobiv u Mykolajivskij oblasti [The analysis of the state and directions of increasing the efficiency of processing soybeans in the Mykolaiv region]. Visnyk aghrarnoji nauky Prychornomor'ja, no. 2, pp. 125–133.
2. Zherebecj N. O. (2016) Stan ta perspektyvy rozvytku vyrobnyctva i pererobky soji v Ukrajinі [The status and prospects of development of soybean production and processing in Ukraine]. Formuvannja rynkovykh vidnosyn v Ukrajinі, no. 5, pp. 45–49.
3. Vasilijeva L. M., Machak T. O. (2015) Efektyvnistj vykorystannja pobichnoji produkciji pry pererobci nasinnja sonjashnyku [The Efficiency of the use of by-products in the processing of sunflower seeds]. Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova, vol. 1 / 1, pp. 80–84.
4. Cherednichenko O. O., Topalova T. V. (2013) Ekonomichna efektyvnistj vyrobnyctva ta pererobky sonjashnyku ta shljakhy jiji pidvyshhennja v Arcyzjkomu rajoni Odesjkoji oblasti [The economic efficiency of production and processing of sunflower and ways of its increase in the Arziz district of the Odessa region.]. Nauk. visnyk NUBiP Ukrajinj. Serija : Ekonomika, aghrarnyj menedzhment, biznes, vol. 181 (2), pp. 327–334.
5. Sosnycjka Ja., Saghan Ja., Artjuk T. (2017) Reghionaljni osoblyvosti vyrobnyctva tekhnichnykh kuljtur u siljsjkoghospodarsjkykh pidpryjemstvakh Volynsjkoji oblasti: suspiljno-gheografichni aspekty [The regional features of production of technical crops in agricultural enterprises of the Volyn region: socio-geographical aspects]. Proceedings of the Suspiljno-gheografichni chynnyky rozvytku reghioniv : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konferenciji prysvjachenoji 35-richchju stvorennja kafedry ekonomichnoji ta socialjnoji gheografiji u Skhidnojevropsjkomu nacionaljnomu universyteti imeni Lesi Ukrajinjy (m. Lucjk, 6–7 kvitnja 2017 r.), Lutsk, pp.117–120.
6. Gholovne upravlinnja statystyky u Volynsjkoji oblasti (2018) 457 s. Statystychnyj shhorichnyk Volynj 2017 [Statistical Yearbook Volyn 2017], Lutsk : Gholovne upravlinnja statystyky u Volynsjkoji oblasti.
7. Cymbaljuk Je., Jurkova O. Cukrovomu zavodu dav zhyttja "Aghro-Ekspres-Servis" Serghija Kostjuchka [The sugar plant gave life to "Agro-Express-Service" Sergei Kostjuchko]. Gholos Ukrajinj [Voice of Ukraine] (electronic newspaper), vol. 18 November 2017. Available at: <http://www.golos.com.ua/article/296137> (accessed 06 October 2018).
8. PAT "Ghnidavskij cukrovij zavod" [Public Joint Stock Company "Ghnidavskij Sugar Plant"]. Available at: <https://gnidava.lt.ua/2017/10/10/bioetanolnyj-zavod-zapratsyuvav-na-povnu-potuzhnist-foto/> (accessed 10 October 2017).
9. Macjuk Gh. (2005) Prohrama "Ripak Kivercivshhyny – 2006-2010 rokiv" [The program "Rape Kivercivshhyny – 2006-2010 years"]. Viljnym shljakhom, vol. 20 September, p. 3.
10. Adamchuk V. V., Vojtjuk D. Gh., Khajlis Gh. A. (2007) Stan mekhanizaciji ljonarstva v Ukrajinі ta perspektyvy jogho pokrashhennja [The state of mechanization of flax in Ukraine and the prospects for its improvement]. Visnyk aghrarnoji nauky: Naukovo-teoretychnyj zhurn. Ukr. akademiji aghrarnykh nauk, no. 10, pp. 60–65.

Tools for economic stimulation of industrial crops processing in the region

Kosinskyi P.M.

Postgraduate Student,
Lutsk National Technical University

Today, in our country, the development of in-depth processing of technical crops is relevant. The production data will contribute to the rational and non-wasteful use of these crops, provide the population of the region with environmentally friendly products, increase financial receipts to the budgets of local communities.

Industrial crops grown in the Volyn region include sugar beet (factory), rape and colza, soybeans and sunflower.

According to scholars, the production and processing of technical crops are strategically important for the development of the national economy and for the development of regions.

In recent years, the share of sown areas of industrial crops in the structure of the total sown area of agricultural crops in the Volyn region has been steadily increasing.

The increase in the sown area of industrial crops led to a decrease in the sown area of forage crops in the overall structure of the crop area of the region.

The possibility of using technical crops in various spheres of activity creates a huge demand for them, which in turn forms the appropriate price. And the price of technical crops – can cover the costs of their cultivation and provide the agricultural producer with substantial profits, that is, it is profitable.

In recent years, the volume of production of technical crops has increased.

In the last four years, there has been a decrease in the share of sugar beet production, and an increase in the share of oilseeds (rape, soybean, sunflower).

Reductions in the production of sugar beet can be explained by a decrease in their yields, as well as by the considerable costs necessary for their cultivation.

The increase of rape and soybean production in agricultural enterprises of the Volyn region is determined by the fact that these crops are the most profitable in their production and are in demand both in the national and foreign agrarian market.

Sugar beet processing enterprises such as Hnidava Sugar Plant PAT and Evropatsukor PE successfully operate in the investigated region. Recently, the sugar factory in the Marianivka village of Horokhiv district was restored. The complex processing of sugar beet in the given region is carried out only by Hnidava Sugar Plant PAT, on the territory of which the bioethanol plant was built and put into operation.

Taking into account the growing demand for technical crops, it is expedient to create an integrated production in the region, which will be engaged in their processing.

The main product of processing these agricultural crops will be oil, which will meet the needs of the food industry and can be used in various fields of processing. In addition, oil-bearing seed by-products (oil cake) have high protein content and, therefore, are quite nutritious, and thus can be used in the production of mineral fertilizers and feed for livestock. That is, the creation of complexes for the processing of industrial crops will provide waste-free production.

An important technical crop is flax, as it provides three important types of produce: fibre, seeds, and shove, which are used as raw materials for the processing industry.

So, in the agricultural fields of the region, it is necessary to sow flax again and increase the area planted. It is necessary to restore flax cultivation. This requires significant state support.

The state should stimulate in the following areas: stimulation of agricultural producers; stimulation of processing enterprises; stimulation of investors.

It is also necessary to promote the idea of a healthy lifestyle and consumption of environmentally friendly domestic production among the local population.

Thus, for the economic stimulation of development of processing plants for technical crops grown in the studied region, the following tools can be used: state subsidies for agricultural producers; setting minimum prices for raw materials; government orders; facilitating the

creation of new ones or the restoration of once powerful industrial processing plants (e.g., flax mills) at the expense of state long-term interest-free loans and full or partial exemption from taxes; exemption from import duties for enterprises purchasing foreign equipment for the processing of industrial crops; promoting the export of finished products, not raw materials; strengthening control by the territorial communities; assistance of territorial communities to investors in the allocation of land for the organization of processing facilities; direct tax revenues to local budgets; stimulation of the tran-

sition of local textile and clothing enterprises to flax raw material.

Consequently, the processing of technical crops in the region is promising and has the potential for development. After all, a variety of industries, such as light, food, chemical, etc. require the products of their processing.

Therefore, it is necessary to apply effective tools of economic stimulation, in order to encourage local agricultural producers, businessmen, foreign investors to create and develop industrial complexes for the processing of technical crops in the region.